

Utbildningsdepartementet
Universitets- och högskoleenheten
103 33 Stockholm
Diarienummer U2018/04199/UH

2019-03-22

Yttrande: Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige, SOU 2018:78

DIK är fackförbundet för alla med högre utbildning inom kultur och kommunikation. DIK är en del av Saco och organiserar fler än 20 000 medlemmar inom arbetsmarknadens alla sektorer, inklusive studenter och egenföretagare.

Utredningen lämnar flera bra förslag för att förbättra tredjelandsstudenters tillgång till svensk högskoleutbildning, bland annat att stärka samverkan mellan myndigheter, förkorta ansöknings- och handläggningstider och förbättra antagningsprocessen.

DIK anser att studier ska vara avgiftsfria oavsett studentens nationalitet, och avstyrker därför utredningens förslag om att studieavgifter för tredjelandsstudenter ska kvarstå. Efter att avgifterna infördes har andelen studenter från låginkomstländer och andelen kvinnor blivit färre. Att ta bort studieavgifterna är nödvändigt för att säkerställa likvärdig tillgång till högre utbildning i Sverige. Av samma anledning anser DIK att anmälningsavgiften bör sänkas.

DIK ställer sig bakom utredningens förslag om utökade medel till stipendier för att täcka levnadsomkostnader för tredjelandsstudenter. För att säkerställa en fördelning som främjar likvärdighet vad gäller studenternas kön, ekonomiska förutsättningar och ursprungsland, samt för att studenter inom humaniora och samhällsvetenskap inte ska missgynnas, bör detta ingå som kriterier i stipendietilldelningen och löpande utvärderas.

Inhemska och inresande studenter ska kunna påverka sin utbildningssituation på lika villkor. DIK delar utredningens rekommendationer om att stärka studentinflytandet för inresande studenter, men anser att studentkårerna bör få särskilda medel för detta.

DIK tillstyrker också att lärosätena föreslås ta ett större ansvar för att öka utländska studenters kontakter med arbetslivet. Vi vill här uppmärksamma att det krävs särskilda insatser kopplade till utbildningar som generellt har en sämre arbetsmarknadsanknytning, exempelvis inom humaniora och samhällsvetenskap.

5. Att komma som avgiftsskyldig student till svenska universitet och högskolor

5.4 Förändringar av processen

Att en stor andel avgiftsskyldiga studenter faller bort i olika skeden på vägen från ansökan till studiestart visar att det finns hinder i processen. DIK tillstyrker utredningens förslag om att UHR ska analysera varför många bedöms obehöriga och vidta åtgärder mot detta, samt att UHR och UKÄ får i uppdrag att utreda hur gruppen kan följas från anmälan till examen. Vi delar också utredningens bedömning att lärosätena och UHR bör se över möjligheten att förkorta såväl ansöknings- som handläggningstider, samt hur lärosätena bättre kan utnyttja separat antagning av tredjelandsstudenter så att de får antagningsbesked vid en tidigare tidpunkt. Långdragna processer och sena besked försvårar för studenter att ordna de praktiska förutsättningar som krävs, att söka stipendier med mera, vilket sannolikt är en bidragande orsak till det stora bortfallet mellan antagning och registrering.

5.5 Ett närmare partnerskap mellan lärosäten och arbetslivsföreträdare

DIK tillstyrker att lärosätena föreslås ta ett större ansvar för att öka utländska studenters kontakter med arbetslivet och det omgivande samhället. DIK vill här uppmärksamma att det krävs särskilda insatser kopplade till utbildningar som generellt har en sämre arbetsmarknadsanknytning, exempelvis inom humaniora och samhällsvetenskap.

6. Migrationsrättsliga aspekter

6.6.1 Snabbare handläggning och tidigare besked

DIK tillstyrker utredningens förslag om förenklingar av regler och processer som underlättar för tredjelandsstudenter att komma till Sverige för att studera. Bland annat genom att handläggningsprocessen inom Högskoleverket och Migrationsverket förkortas, samt genom att lärosäten får ett större ansvar i handläggningen av uppehållstillstånd för studier och i bedömningen av studieavsikt.

6.6.3 Förbättrade villkor för doktorander

DIK tillstyrker förslaget att regeringen bör förbättra villkoren för utländska doktorander som genomför en del av sin forskarutbildning i Sverige att få uppehållstillstånd och att detta förslagsvis kan ske i samband med genomförandet av student- och forskardirektivet. Vi tillstyrker också rekommendationen att Migrationsverket och lärosätena fördjupar sin dialog om doktorander från tredjeländ för att åstadkomma smidigare processer för uppehållstillstånd.

DIK anser att gästdoktorander bör få uppehållstillstånd för hela doktorandtiden, och inte ska behöva söka på nytt varje år. För att säkerställa trygghet och bra villkor för tredjelandsdoktorander är det också viktigt att de har samma status som övriga forskarstuderande, och att Migrationsverket behandlar doktorandtjänst som just en anställning.

7. Avgifter för studier

7.3.4 Anmälningsavgiften bör ligga kvar på 900 kronor

DIK delar inte utredningens bedömning att anmälningsavgiften ska ligga kvar på nuvarande nivå. Detta då 900 kronor är en hög kostnad för studenter med begränsade resurser, särskilt från låginkomstländer. Det är befogat med en mindre avgift för att UHR inte ska behöva behandla oseriösa ansökningar i onödan. En sådan tröskel kan dock åstadkommas även med en lägre avgift. DIK föreslår att avgiften uppgår till max 500 kronor. Om avgiften ligger kvar på nuvarande nivå bör man se över möjligheten att behovspröva eller stryka avgiften för sökande från länder med begränsade resurser. Detta för att underlätta för studenter från hela världen att studera i Sverige.

7.4.3 Full kostnadstäckning bör fortsätta att gälla som princip för prissättningen

DIK avstyrker utredningens förslag om att studieavgifter för tredjelandsstudenter ska kvarstå. DIK anser att studieavgifterna bör tas bort i sin helhet.

DIK delar utredningens syn på att internationalisering inte är ett självändamål, utan ska bidra till kvalitet och relevans i högre utbildning och forskning. Som utredningen konstaterar kan kvaliteten stärkas genom att attrahera duktiga studenter, doktorander, lärare, forskare och andra anställda till svenska universitet och högskolor. För att uppnå detta krävs en akademi med högt uppställda kvalitetskrav, men också högskolor som är öppna och avgiftsfria för alla. DIK anser därför att samma princip och kostnad bör gälla för både inhemska och utländska studenter.

Antalet tredjelandsstudenter sjönk kraftigt efter 2011 då studieavgifterna infördes. Siffrorna har sedan börjat vända uppåt igen, men inte bland studenter från låginkomstländer som fortsatt är få. Att vissa grupper stängs ute är ojämlikt, men betyder också att Sverige går miste om viktig kunskap och kompetens från utvecklings- och låginkomstländer, till exempel när det gäller att lösa samhällsutmaningar som rör internationella konflikter, hållbart jordbruk, migration med mera.

Av statistiken i betänkandet (s. 253) framgår också att skillnaderna mellan män och kvinnor ökat sedan studieavgifterna infördes. Bland betalande studenter läsåret 2016/2017 var antalet kvinnor 1 381 och antalet män 2 047. Om man tittar på statistik där även studenter från EU/EES-länder (som inte är avgiftsskyldiga) ingår, är kvinnor tvärtom i majoritet¹. Detta tyder på att införandet av avgifterna gjort det svårare för framförallt kvinnor från tredjeland att studera i Sverige. DIK anser att detta bör analyseras och att åtgärder för att utjämna skillnaderna behöver vidtas, till exempel genom riktad marknadsföring och stipendietilldelning till kvinnor, framförallt från låginkomstländer.

¹ UKÄ, [Antalet inresande studenter fortsätter att öka](#) samt [Kartläggning av studieavgifter](#), 2017.

Att ta bort studieavgiften kan också hjälpa till att lösa utmaningarna på en arbetsmarknad i allt större behov av kompetensförsörjning. För studenter som läst i Sverige är steget mindre att jobba här, oavsett om det är direkt efter studierna eller senare i livet. För studenter som inte gör det spelar studietiden ändå en viktig roll i byggandet av långsiktiga internationella kontakter.

DIK delar utredningens rekommendation att lärosätena på ett enkelt och begripligt sätt ska redovisa för sökande och studenter vad de har rätt till, exempelvis när det gäller förtur till studentbostad, hälso- och sjukvård, möjlighet till studentinflytande med mera.

8. Stipendier och annan finansiering av tredjelandsstudenter

8.4 Ett mer heltäckande system för att stödja avgiftsskyldiga studenter

DIK tillstyrker utredningens förslag om att medel till stipendier till tredjelandsstudenter ska öka. Även om studieavgiften skulle tas bort, vilket vi förordar, är stipendier viktiga för att täcka levnadsomkostnader, framförallt för studenter från låginkomstländer. Stipendieprogrammen bör löpande utvärderas med särskilt fokus på att säkerställa en fördelning som främjar likvärdighet vad gäller studenternas kön, ekonomiska förutsättningar och ursprungsland.

DIK ser vissa problem med förslaget om flaggskeppsstipendier till högt kvalificerade studenter från tredjeland för studier på masterutbildningar med anknytning till framstående forskningsmiljöer (8.4.2). Om detta genomförs behöver man säkerställa att även studenter inom humaniora och samhällsvetenskap får ta del av stipendierna. Tidigare satsningar på forskningsmiljöer som bedömts som strategiskt viktiga eller "excellenta" har visat sig främst premiera områden som teknik, naturvetenskap och medicin². Då detta är traditionellt mansdominerade utbildnings- och forskningsämnen har det också bidragit till en ojämförd fördelning av medel. Humaniora och samhällsvetenskap lyfts heller inte fram i regeringens strategiska samverkansprogram, vilket utredningen hänvisar till som vägledande för flaggskeppsstipendierna. För att säkerställa en jämförd fördelning och att dessa ämnesområden inte missgynnas bör det ingå som kriterier i stipendietilldelningen.

² Betänkande av Delegationen för jämställdhet i högskolan, *Svart på vitt – om jämställdhet i akademien* ([SOU 2011:1](#)).

9. Internationella studenters rättsliga ställning och möjlighet till inflytande

9.4.4 och 9.4.5 Utredningens rekommendationer till lärosäten och myndigheter

DIK delar utredningens rekommendationer till både lärosäten och myndigheter om att bättre marknadsföra och stärka studentinflytandet för inresande studenter.

Alla studenter ska kunna påverka sin utbildningssituation på lika villkor. DIK anser att studentkårerna bör få särskilda medel för att informera om sina verksamheter, förbättra möjligheten till studentinflytande för inresande studenter, översätta styrdokument med mera.

Praktisk erfarenhet av demokratiska processer och ideella organisationer är värdefull kunskap, inte minst för studenter från icke-demokratier eller där civilsamhällets utrymme är litet. Studenterna får inte bara en ny utbildning, utan också kunskap om det svenska demokratiska systemet, påverkansarbete, välfärdssystem, jämställdhet med mera. Det är kunskaper som är värdefulla för alla, men som också kan komma till användning för exempelvis institutionsuppbyggnad i utvecklingsländer. För att detta ska komma studenter från de länder som är i allra störst behov av kunskapen till del, vill DIK återigen understryka vikten av att ta bort studieavgifterna.

Anna Troberg
Förbundsordförande, DIK

Johanna Alm Dahlin
tf Samhällspolitisk chef, DIK